

Content Analysis of the Educational Thought of the Leaders of the Islamic Revolution with a Focus on "Qiyam Lillah" (Uprising for the Sake of God)

Amir Ehtesham¹, Zahra Ehtesham²

¹ Level 3 student, Qom seminary, Iran. Amirehtesham67@gmail.com

² PhD student, Higher Education Management, University of Tehran, Tehran, Iran
(Corresponding author). z.ehtesham@ut.ac.ir

Abstract

The present study aims to analyze the educational thought of the leaders of the revolution, focusing on "Qiyam Lillah" (Uprising for the Sake of God). This is a qualitative study utilizing content analysis as its method. Eight main categories surrounding "Qiyam Lillah" were identified, along with their associated concepts. These categories include the concept and essence of "Qiyam Lillah" (feeling responsible, defending the truth, etc.), the importance of "Qiyam Lillah" (the only divine exhortation, the main factor, and the spirit of the Islamic Revolution's miracle, etc.), types of "Qiyam Lillah" (individual uprising and collective uprising), goals of "Qiyam Lillah" (removing danger from the religion of God, establishing justice, annihilating disbelief, etc.), outcomes and achievements of "Qiyam Lillah" (certain victory, fearlessness, diminishing the significance of shortages, etc.), requirements of "Qiyam Lillah" (self-monitoring and self-purification, hopefulness, and perseverance, etc.), signs of "Qiyam Lillah" (readiness to sacrifice, instilling fear in the enemy's heart, etc.), and examples of "Qiyam Lillah" (the 19th of Dey Uprising, the Islamic Revolution, etc.). Ultimately, by summarizing the obtained concepts, a conceptual definition of "Qiyam Lillah" was provided, and its application in educational goal-setting and assessment was examined. Based on the research findings, the essence and concept of "Qiyam Lillah" from the perspective of the leaders of the revolution can be defined as follows: "It is an action undertaken by individuals who, due to a sense of responsibility, rise to defend the truth, relying on divine power and confronting external and internal tyrants and demons. This act itself leads to awakening from negligence and embarking on the first step of the journey toward God."

Keywords: education, struggle, Imam Khomeini, Qiyam Lillah, Ayatollah Khamenei.

Received: 2024/03/30 ; **Revised:** 2024/05/08 ; **Accepted:** 2024/06/12 ; **Published online:** 2024/09/23

Cite this article: Ehtesham, A. & Ehtesham, Z. (2024). Content Analysis of the Educational Thought of the Leaders of the Islamic Revolution with a Focus on "Qiyam Lillah" (Uprising for the Sake of God). *Research Quarterly of Islamic Education and Training*, 5(3), p. 23-42. <https://doi.org/10.22034/riet.2024.16250.1249>

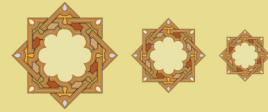
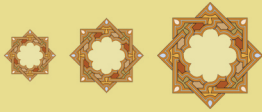
Publisher: Farhangian University

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

Article type: Research Article

تحلیل محتوای اندیشه تربیتی امامین انقلاب با محوریت قیام‌الله

امیر احتشام^۱، زهرا احتشام^۲

^۱ طلبه سطح ۳، حوزه علمیه قم، ایران. Amirehtesham67@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری، مدیریت آموزش عالی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
z.ehtesham@ut.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای اندیشه تربیتی امامین انقلاب با محوریت قیام‌الله است. نوع پژوهش کیفی بوده و روش آن تحلیل محتوا است. هشت مقوله اصلی پیرامون قیام‌الله، به همراه مفاهیم آنها به دست آمد، که شامل مفهوم و ماهیت قیام‌الله (خود را مسئول دانستن، دفاع از حقیقت و ...)، اهمیت قیام‌الله (تنها موعظه الهی، عامل اصلی و روح معجزه انقلاب اسلامی و ...)، انواع قیام‌الله (قیام فردی و قیام جمعی)، اهداف قیام‌الله (رفع خطر از دین خدا، اقامه عدل، نابوی کفر و ...)، نتایج و دستاوردهای قیام‌الله (پیروزی قطعی، عدم ترس، کوچک جلوه کردن کمبودها و ...)، لوازم قیام‌الله (مراقبه و خودسازی، امیدواری و استقامت و ...)، نشانه‌های قیام‌الله (جان بر کف بودن، افتادن ترس در دل دشمن و ...) و مصادیق قیام‌الله (قیام نوزده دی، انقلاب اسلامی و...) می‌باشد. در نهایت، با جمع‌بندی مفاهیم به دست آمده، تعریفی مفهومی برای قیام‌الله ارائه شد و کاربرد آن در هدف‌گذاری و ارزیابی تربیتی مورد بررسی قرار گرفت. براساس یافته‌های پژوهش، ماهیت و مفهوم قیام‌الله را از منظر امامین انقلاب می‌توان اینگونه تعریف نمود: «حرکتی است که انسان‌ها به واسطه مسئولیتی که در خود احساس می‌کنند، برای دفاع از حقیقت، با اتکاء به قدرت الهی و با مقابله با طواغیت و شیاطین بیرونی و درونی انجام می‌دهند، که خود موجب بیداری از غفلت و پیمودن اولین منزل سلوک الی‌الله می‌گردد».

کلیدواژه‌ها: تربیت، مبارزه، امام خمینی، قیام‌الله، آیت‌الله خامنه‌ای.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۱؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۱۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۳؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۷/۰۲
استناد به این مقاله: احتشام، امیر؛ احتشام، زهرا (۱۴۰۳). تحلیل محتوای اندیشه تربیتی امامین انقلاب با محوریت قیام‌الله. پژوهش در آموزش معارف و تربیت اسلامی، ۵(۳)، صص ۲۳-۴۲. <https://doi.org/10.22034/riet.2024.16250.1249>

۱. مقدمه

امامین انقلاب از برجسته‌ترین و درخشان‌ترین اندیشمندان تربیتی هستند که متأسفانه کمتر جایگاه و منزلت فکریشان شناخته نشده است. در محافل علمی و تربیتی از علما و اندیشمندان متعددی به عنوان صاحب سبک‌های تربیتی نام برده می‌شود، اما بسیار به ندرت از امامین انقلاب به عنوان صاحب سبک متمایز تربیتی صحبت می‌شود. از این‌رو شاید قبل از همه لازم باشد از جایگاه تربیتی این دو اندیشمند دفاع کرد. از دو منظر می‌توان اثبات نمود که امامین انقلاب صاحب سبک تربیتی درخور هستند. وجه اول، سخنان و آثار مکتوب آن‌هاست، که به خوبی می‌تواند مبین اندیشه تربیتی بالنده آن‌ها باشد. از عرفان اجتماعی امام خمینی که ریشه در اندیشه‌های انسان اجتماعی آیت‌الله شاه‌آبادی دارد، تا اندیشه تفسیری رهبر انقلاب که همان خط را ادامه داده، همگی نظام منحصر به فرد تربیتی را برای انسان و جامعه انسانی ترسیم نموده است. اینکه امام خمینی عالم را به یک دانشگاه، امام جامعه را به معلم و مردم را به دانشجو تشبیه کرده و وظیفه همه را تعلم می‌داند (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۳، ص ۱۷۴)، خود می‌تواند اوج نگاه تربیتی ایشان را به تصویر بکشد. وجه دوم، نتیجه ملموس و عینی مکتب تربیتی آن‌هاست، که توانسته هزاران انسان شاخص و ذوابعد را که غالباً بعد از شهادت شناخته می‌شوند، به جامعه انسانی عرضه نماید. بی‌تردید تربیت این حجم از انسان‌های عارف و وارسته، آن هم در زمانی اندک، کم نظیر است.

به اذعان صاحب‌نظران و در رأس آن‌ها رهبر انقلاب، محور اندیشه، سخنان، نوشته‌ها و رفتار امام خمینی، قیام‌الله بوده و ایشان به درستی و زیبایی آیه ۴۶ سوره سبأ را با وظایف اجتماعی و انقلابی مردم تطبیق دادند (مقام معظم رهبری، ۱۳۶۰)؛ و با تفسیری نو و بالنده از این آیه، قیام را از سطح افراد انسان به سطح جامعه انسانی آوردند، چنانکه می‌فرمایند: «اعضای جامعه انسانی توحیدی مانند اعضای انسان توحیدی در راستای یک هدف که همان مقصد الهی است، تلاش و همکاری می‌کنند، در غیر این صورت جامعه نیز مانند انسان از سعادت باز می‌ماند (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۱، ص ۴۶۹). در همین راستا توصیه می‌فرمایند که همه قیام کنید و برای خدا قیام کنید، قیام فردی در مقابل جنود شیطانی باطن خودتان، و قیام همگانی در مقابل قدرت‌های شیطانی (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۰، ص ۳۳۹). قیام‌الله در حقیقت همان حرکت در مسیر سیر و سلوک و عرفان عملی است. این مفهوم در اندیشه امام خمینی ارتباط وثیقی با مبانی انسان‌شناسی ایشان دارد (جعفری، ۱۳۹۰).

به نظر می‌رسد برای فهم اندیشه تربیتی قیام‌الله امامین انقلاب توجه به سه نکته ضروری است:

۱. «قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَجْدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشِيٍّ وَفِرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ»

الف) مفهوم قیام: در «التحقیق فی کلمات القرآن الکریم» آمده است که قیام از ریشه قوم، آن چیزی است که در مقابل قعود (نشستن) است؛ یعنی راست ایستادن و فعلیت یافتن عمل، خواه مادی باشد، خواه معنوی (مصطفوی، ۱۳۶۶). خود این مطلب که شیوه اجرای دین قیام است، موضوعیت ویژه‌ای دارد. در کنکاش برای فهم اهمیت خود قیام، ولو آنکه «لله» نباشد، به این سوال برمی‌خوریم که آیا هرکس به صرف داشتن ایمان، عمل متناسب نیز انجام می‌دهد؟ متأسفانه پاسخ منفی است. اصلی‌ترین مانع قیام، نوعی حالت نفسانی به نام راحت‌طلبی است، و همین حالت ممکن است اصلی‌ترین حائل میان ایمان و عمل شود (کوچک‌زاده، ۱۴۰۰، ص ۵۶). بر این اساس، به نظر می‌رسد در اولین گام، دست کشیدن از راحت‌طلبی و رو آوردن به تلاش و عمل مجدّانه، برای تحقق موعظه الهی و تربیت انسان‌ها ضروری است.

ب) للهی بودن و طاغوتی نبودن قیام: سوال مهمی که مطرح می‌شود، این است که آیا هرگونه جهد و تلاشی می‌تواند انسان را به سرمنزل کمال و منتهای سیر انسانیت برساند؟ قطعاً پاسخ منفی است، چراکه خداوند بلافاصله پس از واژه قیام، بر «لله» بودن آن تأکید داشته و امام خمینی نیز در اهمیت این قید، اینگونه تصریح می‌نمایند که قیام برای خدا در مقابل تمام قیام‌هایی که طاغوتی است، و اگر برای خدا نشد، شیطانی است. طاغوت است و «الله». قیام هم برای خداست، یا برای غیرخدا. آن قیام، قیام طاغوتی است؛ غلبه ظالمی بر ظالم دیگر، غلبه چپاولگری بر چپاولگر دیگر (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۳، ص ۱۳۷).

ج) تفسیر اجتماعی قیام «لله»: به اذعان رهبر انقلاب، امام خمینی آیه ۴۶ سوره سبأ را با نیازهای اجتماع تطبیق دادند (مقام معظم رهبری، ۱۳۶۰). بر این اساس، قیام «لله» علاوه بر جنبه فردی و خروج انسان از طاغوت درونی و ولایت شیطان، جنبه اجتماعی نیز خواهد داشت. جامعه نیز باید از ولایت طاغوت به سوی ولایت و حاکمیت الهی گام بردارد. احکام اجتماعی دین نیز در همین جهت قرار داده شده است (جعفری، ۱۳۹۰).

به نظر می‌رسد محوریت قیام «لله» در تفکر امام خمینی و نوع تفسیر و برداشت اجتماعی ایشان از این آیه، در کنار سایر سخنان تربیتی امامین انقلاب، دو ویژگی مهم را برای مکتب تربیتی آن‌ها ترسیم می‌نماید:

تربیت اجتماع‌پایه: تمایز امام خمینی با سایر مفسران آن است که در تفسیر آیه ۴۶ سوره سبأ، از سطح فردی انسان فراتر رفته و بُعد اجتماعی آیه را پررنگ می‌نمایند. از نظر ایشان، به همان ترتیب که بیداری افراد از حصار عالم طبیعت، اولین گام آنان برای طی کردن مراحل بندگی و سیر الی‌الله است، برای مستضعفان نیز بیداری اولین گام برای قیام «لله» در مقابله با مستکبران است (کوچک‌زاده، ۱۴۰۰).

ص ۶۴). در واقع از نگاه امامین انقلاب، قیام در عرصه اجتماعی قیام فردی را نیز تسهیل می‌کند و انبیاء الهی با همین شیوه انسان‌ها را تربیت می‌کرده‌اند؛ چنانچه رهبر انقلاب می‌فرماید: «انبیاء معتقد به تربیت فردی نیستند، انبیاء معتقد به دانه‌دانه انسان‌سازی نیستند. مدرسه بازی و موعظه‌کاری و تربیت فردی کار انبیاء نیست. انبیاء در پاسخ به اینکه چگونه می‌توان انسان را ساخت، یک پاسخ دارند، انبیاء می‌گویند برای ساختن انسان باید محیط متناسب، محیط سالم، محیطی که بتواند او را در خود پروراند، تربیت کرد و بس. انبیاء می‌گویند دانه‌دانه نمی‌شود قالب گرفت، کارخانه باید درست کرد. جامعه لازم است، نظامی لازم است. باید در منگنه نظام انسان‌ها به شکل دلخواه ساخته بشوند و بس» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹).

تربیت در متن مبارزه: از دیدگاه امام خمینی، تمام مبارزه انبیاء و هدف اساسی انبیاء و ادیان الهی، دعوت انسان به قیام «لله» بوده، که در حقیقت همان دعوت به توحید و یکتاپرستی است (امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۲۱)؛ و قیام «لله» در حقیقت خروج نفس ناطقه انسانی از جنود شیطان است (جعفری، ۱۳۹۰). در دیدگاه ایشان، تلاش دائمی برای خروج از جنود شیطانی، صرفاً در سطح فردی خلاصه نشده و ضروری است که انسان‌ها در سطح اجتماع نیز در مبارزه‌ای دائمی برای خروج از ولایت طاغوت باشند؛ و این مبارزه دائمی با طاغوت در اجتماع، خروج نفس ناطقه انسانی را از جنود شیطانی تسهیل خواهد کرد. در تأیید این ادعا، رهبر انقلاب در تفسیر آیه ۳۶ سوره نحل^۱، نقطه شروع حرکت انبیاء را مبارزه با طاغوت قلمداد می‌کنند و طاغوت را به طور عام هر قدرت طغیانگر در برابر خداوند تعریف می‌نمایند، و در بیان انواع طاغوت می‌فرمایند: «طاغوت ممکن است نفس انسان باشد و ممکن هم هست قدرت‌های بزرگ باشند، اما با نگاه به مفاهیم قرآن درمی‌یابیم که منظور از طاغوت، بالاترین مقام‌های یک نظام جاهلی و قدرت‌های استبدادی فوقانی در رأس هستند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹). با مرور مفاهیم فوق، نظر به سبک تربیتی بالنده امامین انقلاب و محوریت مفهوم «قیام‌الله» در اندیشه تربیتی‌شان، پژوهش حاضر بر آن است تا با تحلیل محتوای بیانات ایشان، ابعاد و مؤلفه‌های پیرامونی این مفهوم را به دست بیاورد.

۲. پیشینه پژوهش

مرور پژوهش‌های پیشین حاکی از آن است که دو دسته پژوهش مرتبط وجود دارد. دسته اول آثاری هستند که به صورت خاص به مفهوم «قیام‌الله» و محوریت آن در اندیشه امامین انقلاب پرداخته‌اند. در جدول شماره (۱) به برخی از آنها اشاره شده است.

۱. «وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَن هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَن حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسَبِّحُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِّبِينَ».

جدول ۱- پیشینه پژوهشی مرتبط با «قیام لله»

پژوهشگران	عنوان	روش	یافته‌ها
جعفری (۱۳۹۰)	قیام لله در عرصه مبارزه اجتماعی براساس نظریه فطرت در اندیشه امام خمینی	توصیفی مروری	اولین مرحله قیام لله مردم ایران یقظه و بیداری و خارج شدن از غفلت بود (آگاهی‌رسانی‌های امام تا قبل از سال ۱۳۴۲). مرحله دوم عزم و اراده ملت ایران به مبارزه علیه رژیم شاه و حاکمیت طاغوت است. مرحله سوم قیام و حرکت در جهت مبارزه با رژیم شاه محسوب می‌شد، که با قیام ۱۵ خرداد آغاز شد. مرحله چهارم، توبه و بازگشت به حاکمیت الهی و خروج از حکومت طاغوت است. مرحله پنجم، انابه و حرکت در مسیر حکومت اسلامی است که می‌توان آن را به دوران رهبری پس از انقلاب تطبیق داد.
کوچک‌زاده (۱۴۰۰)	بررسی تئوری قیام لله، تبیین نسبت نظر و عمل در چهارچوب اسلام ناب	مروری	در این اثر به مواردی از قبیل معنا و تفسیر آیه قیام، تفاوت تفسیر امام خمینی و علامه طباطبایی ذیل آیه قیام، و بررسی علل آن، قیام لله در تاریخ انبیاء(ع)، نسبت قیام لله با عدالت، جایگاه تزکیه و تهذیب نفس در قیام لله، تکلیف‌گرایی در قیام لله، مسئله نظام و شیوه برنامه‌ریزی در قیام لله، قیام لله و صورت‌بندی جدید معنای قدرت و نسبت هنر با قیام لله، پرداخته شده است.
اندیشکده برهان (۱۳۹۶)	قیام لله: تبیین انقلاب اسلامی براساس دیدگاه مقام معظم رهبری، آیت‌الله خامنه‌ای	مروری	در این پژوهش به عناوینی همچون مفهوم، ارکان فکری و انسانی، اصول و مبانی، علل و عوامل شکل‌گیری انقلاب اسلامی و علل و عوامل بقاء و استمرار آن پرداخته شده است.

بخش دوم پیشینه پژوهش آثاری هستند که فارغ از مفهوم قیام لله، تربیت از منظر امامین انقلاب را مورد بررسی قرار داده‌اند. بخشی از این پژوهش‌ها در جدول شماره (۲) آمده است.

جدول ۲- خلاصه بخشی از پیشینه پژوهشی مرتبط با تربیت از منظر امامین انقلاب

پژوهشگران	عنوان	روش	یافته‌ها
هاشمی و حسینی (۱۴۰۰)	اصول تربیت از منظر امام خمینی و امام خامنه‌ای	توصیفی-تحلیلی	از دیدگاه امام خمینی عواملی از قبیل تفکر و اندیشه، بیداری، آگاهی، انگیزه الهی، عزم و اراده، مراقبه و محاسبه، عبادت و نیایش، در تربیت صحیح اثرگذار است. از منظر رهبر انقلاب نیز بینه حجت ورود به وادی دینداری است و دلالت سبک زندگی بر نوع رفتارها، اثر قطعی سبک زندگی بر تلقی‌ات و تعلقات و راهبردهای ترویج سبک زندگی غربی و جریان فرهنگی انقلاب اسلامی تبیین شده است.
مجاهد و احمدی‌فر (۱۴۰۰)	روش‌های تربیت سیاسی در نگره قرآنی و حدیثی مقام معظم رهبری	توصیفی-تحلیلی	۱۲ روش تعامل با ادیان، عبرت‌آموزی از تاریخ، منطقی بار آوردن، علمی بار آوردن، موقعیت‌شناس بار آوردن، عمل‌گرا بار آوردن، روش اعطای بینش، برنامه‌ریزی جامع برای کارگزاران، ارائه برنامه سیاسی، روش عدالت‌باوری و عدالت‌جویی، زنده‌پروری نیروها و دشمن‌شناسی، به عنوان روش‌های استنباط شده از سخنان ایشان در ساحت تربیت سیاسی معرفی شده است.

پژوهشگران	عنوان	روش	یافته‌ها
حسینی و شایگان (۱۳۹۸)	راهبرد تربیت دینی و اجتماعی نیروی انتظامی از دیدگاه مقام معظم رهبری	تحلیل مضمون و تحلیل محتوا	چهار راهبرد اساسی برای تربیت نیروی انتظامی: مردم‌داری، قانون‌مندی، دین‌مداری و پیوستگی صفات اخلاقی و حرفه‌ای.
وجدانی (۱۳۹۸)	بررسی نسبت میان فلسفه تعلیم و تربیت با تمدن نوین اسلامی و تبیین فلسفه تربیتی مطلوب براساس دیدگاه مقام معظم رهبری	توصیفی - تحلیلی	موفقه‌های چهارگانه فلسفه تربیتی مطلوب در قالب اقدامات زمینه‌ساز، اهداف تربیت، رویکرد تربیتی و ابعاد تربیت تبیین شده است. براساس یافته‌ها، در راستای هدف کلی تربیت ۱۰ هدف واسطه‌ای در هشت بُعد معنوی، روانی - شخصیتی، اخلاقی، علمی، مدنی، فرهنگی - سیاسی، جسمی و حرفه‌ای - اقتصادی به دست آمد. درنهایت رویکرد تربیتی مناسب با عنوان تربیت انسان مومن کارآمد پیشنهاد شده است.
یوسف‌زاده چوسری و همکاران (۱۳۹۸)	ساخت و اعتباریابی پرسشنامه تربیت فرهنگی براساس دیدگاه امام خمینی و مقام معظم رهبری	آمیخته	پرسشنامه تربیت فرهنگی با پنج مولفه علم‌طلبی، استقلال فکری، خودباوری ملی، عدالت فرهنگی و تفکر انتقادی تأیید شد.
انصافی مهربانی و مدور (۱۳۹۵)	تبیین جایگاه تربیت در توسعه سبک زندگی اسلامی از منظر مقام معظم رهبری	توصیفی - تحلیلی	یکی از شیوه‌های ایجاد محیط تربیتی مساعد در سبک زندگی، پدید آوردن الگوهای شایسته در جامعه و طرد الگوهای ناشایست می‌باشد. و این امر الگوپردازی از مکارم اخلاقی را ترغیب می‌کند.
میرزایی و نوروزی (۱۳۹۴)	تحلیلی بر مؤلفه‌های تربیت اخلاقی از منظر مقام معظم رهبری	تحلیل محتوای کیفی	اصلی‌ترین هدف تربیت انسان‌های متفکر، محقق، پیشرو، عالم، متدین، متخلق و آراسته به فضایل اخلاقی برای رسیدن به بصیرت، سعادت و جامعه صالح در شئون فردی و اجتماعی است، که دستیابی به غایت اصیل زندگی انسانی یعنی قرب الی‌الله و تخلق به اخلاق الله را دربر خواهد داشت.
ندایی (۱۳۹۳)	اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه پاسداران براساس دیدگاه مقام معظم رهبری	سندپژوهی و تحلیل کیفی	اصول تربیتی کارکنان سپاه تحت سه عنوان حیطه دینی و اعتقادی، حیطه اخلاقی و معنوی، و حیطه آموزشی و کاربردی گنجانده شده است.
فوزی و کریمی بیرانوند (۱۳۹۰)	نقش حکومت در تربیت، بررسی مقایسه‌ای دیدگاه افلاطون و امام خمینی	مروری	افلاطون و امام خمینی برای حکومت نقش فعال تربیتی قائل‌اند، و سمت و سویی ماورائی به اهداف تربیتی حکومت می‌هند؛ اما در روش و محدوده این کاربژه و هدف حکومتی، اختلاف نظر دارند.
نصرت‌پناه و همکاران (۱۳۹۶)	اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری در مأموریت‌های تربیتی سپاه	توصیفی - تحلیلی	اصول تعلیم و تربیت مورد نظر مقام معظم رهبری در سه حیطه اعتقادی، اجتماعی و اخلاقی قرار دارد.

پژوهشگران	عنوان	روش	یافته‌ها
شرفی و کلاته جعفرآبادی (۱۳۹۴)	مبانی فلسفی تربیت سیاسی از منظر جان لاک و امام خمینی	توصیفی - تحلیلی و با رویکرد تطبیقی	ضمن وجود برخی مشابهت‌ها و همپوشانی‌ها در مفاهیم مرتبط با سیاست و تربیت سیاسی همچون مقبولیت مردمی نظام سیاسی، اما از حیث مبانی، نقاط افتراقی فراوانی مشاهده شد.
سبحانی‌نژاد و یوزباشی (۱۳۸۶)	رسالت تربیت دینی - اجتماعی دانشگاه از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری	توصیفی و تحلیلی محتوا	در نهایت ۲۶ مولفه رسالت تربیت دینی - اجتماعی از عبارات امام خمینی، و در مجموع عبارات ذکر شده توسط مقام معظم رهبری در خصوص دانشگاه ۱۱۴ مرتبه آن در خصوص اقسام متعدد رسالت تربیت دینی - اجتماعی استخراج شده است.

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که کم‌تر پژوهشی تاکنون با نگاه تربیتی، محوریت قیام لله را در اندیشه امامین انقلاب مورد بررسی قرار داده است. آثار موجود یا از منظر قرآنی و جامعه‌شناختی قیام لله را در اندیشه امامین انقلاب بررسی کرده‌اند، یا نگاه تربیتی ایشان را بی‌توجه به مفهوم قیام لله کاویده‌اند. پژوهش حاضر بر آن است تا در حدّ توان این دو حوزه را به یکدیگر پیوند دهد.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی بوده و با روش تحلیل محتوا انجام شده است. مجموع سخنرانی‌ها، مستندات، مصاحبه‌ها و مکتوبات متعلق به امام خمینی و مقام معظم رهبری، حاوی کلیدواژه‌های قیام لله و قیام برای خدا گردآوری و مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور از پرتال امام خمینی^۱، و پایگاه دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی خامنه‌ای^۲ و جستجوی دستی در گوگل استفاده شد. به منظور تکمیل داده‌های کیفی، ادبیات موضوع بررسی و مقالات و آثار مرتبط با موضوع جمع‌آوری و مطالعه گردید. در مرحله بعد با استخراج واحدهای معنایی و تشکیل مفهوم‌ها و مقوله‌ها، فرآیند تحلیل محتوای بیانات انجام شده و در نهایت مقوله‌های کلی به دست آمدند. بر پایه مقوله‌های به دست آمده، سوالات پژوهش طراحی و مجدد با دسته‌بندی مفاهیم و مقوله‌ها، به سوالات پژوهش پاسخ داده شد. همچنین اعتبار یافته‌های پژوهش براساس نظرات صاحب‌نظران به دست آمد. سوالات پژوهش عبارتند از:

- ۱) ابعاد اهمیت قیام لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟
- ۲) اهداف قیام لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟
- ۳) انواع قیام لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟
- ۴) نتایج و دستاوردهای قیام لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟

1. <http://www.imam-khomeini.ir/>

2. <https://farsi.khamenei.ir/>

- ۵) لوازم قیام‌لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟
 ۶) نشانه‌های قیام‌لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟
 ۷) مصادیق قیام‌لله در اندیشه امامین انقلاب کدامند؟
 ۸) مفهوم قیام‌لله در اندیشه امامین انقلاب چیست؟

۴. یافته‌ها

پس از تحلیل محتوای بیانات امامین انقلاب حول مفهوم قیام‌لله، هشت مقوله اصلی اهمیت قیام‌لله، انواع قیام‌لله، اهداف قیام‌لله، نتایج و دستاوردهای قیام‌لله، لوازم قیام‌لله، نشانه‌های قیام‌لله، مصادیق قیام‌لله و مفهوم قیام‌لله به دست آمد، که در جداول هشت‌گانه ذیل مفاهیم، واحدهای معنایی و منابع مرتبط با هر یک از آن‌ها آمده است. اهمیت قیام‌لله در کلام امام خمینی، با مقام معظم رهبری متفاوت است. امام خمینی غالباً با نگاه به آیه ۴۶ سوره سبأ قرآن به عنوان تنها موعظه الهی و سرآمد همه موعظه‌ها، و با توجه به سیره پیامبر اعظم (ص) به عنوان دعوت ایشان مورد تأکید قرار داده‌اند؛ اما مقام معظم رهبری با عنایت به سیره و سخنان امام خمینی، به بیان اهمیت قیام‌لله پرداخته‌اند، تا آنجا که این مفهوم را محور سخنان، حرکات و رفتار ایشان عنوان می‌نمایند.

جدول ۳- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با اهمیت قیام‌لله

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۴، ص ۱۰۸)	تنها موعظه خداوند به مردم، قیام‌لله است.	تنها موعظه الهی
(همان، ج ۸، ص ۸)	تنها موعظه خداوند به مردم، قیام‌لله است.	
(همان، ص ۱۰)	تنها موعظه خداوند، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۷، ص ۲۴۶)	خداوند از طریق رسولش فقط یک موعظه کرده و آن هم قیام‌لله است.	
(همان، ج ۱۸، ص ۱۲۵)	تنها موعظه خدا، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۵، ص ۳۴)	تنها موعظه خدا، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۱، ص ۲۱)	قیام‌لله تنها و بهترین موعظه خداوند است.	
(همان، ج ۵، ص ۵۱۰)	تنها موعظه خداوند، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۶، ص ۱۷۴)	تنها موعظه خداوند، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۵، ص ۱۶۶)	تنها موعظه خداوند، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۸، ص ۲۰۴)	تنها موعظه خدا که همه چیز در آن است، قیام‌لله است.	
(همان، ج ۱۸، ص ۵۱۲)	یکتا موعظه خدا قیام‌لله است.	
(همان، ج ۱۰، ص ۲۴۴)	تنها موعظه خدا قیام‌لله است.	
(همان، ج ۱۰، ص ۲۴۴)	تنها موعظه خدا که سرآمد همه موعظه‌ها است، قیام‌لله است.	سرآمد موعظه‌ها

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۷/۲)	دعوت پیامبر اسلام(ص) به قیام لله بوده است.	دعوت پیامبر اسلام
(مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۱۱/۹)	محور سخن، اندیشه، سابقه ذهنی، حرکات، رفتار و سکوت امام خمینی، قیام لله بوده است.	محور سخن و رفتار امام خمینی
(مقام معظم رهبری، ۱۳۶۰/۹/۲۹)	محور سخن امام خمینی در اولین یادداشت مبارزاتی‌شان آیه ۴۶ سبا و قیام لله است.	
(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۲/۳/۱۴)	امام خمینی در قیام لله سرآمد است.	
(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۳/۱۴)	امام همواره مراقب قیام لله بود.	
(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۳/۱۴)	زیربنای مکتب امام و انقلاب، قیام لله است که در یادداشت اولیه امام حول آیه ۴۶ سبا ذکر شده است.	عامل اصلی و روح معجزه انقلاب اسلامی
(مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۱۱/۹)	نتیجه قیام لله وقوع معجزه انقلاب اسلامی بود.	
(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)	عامل اصلی و روح رقیقه حاکم بر همه عوامل ایجاد انقلاب اسلامی، انجام تکلیف الهی و قیام لله بوده است.	واجب‌ترین کار در همه سطوح
(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۱۰/۲)	قیام لله و آیه ۴۶ سبا واجب‌ترین کار ما در همه سطوح است.	

بررسی اندیشه امامین انقلاب نشان می‌دهد که آن‌ها قیام لله را منحصر در یکی از ابعاد فردی (مثل تفکر، تهجد شبانه و عبادت فردی) یا اجتماعی (مثل مبارزه‌های سیاسی، نظامی و علمی) نمی‌دانند؛ بلکه قیام لله را در هر دو شکل آن تبیین کرده و جوامع بشری را به سمت آن دعوت می‌نمایند. چه بسا قیام لله اجتماعی که قیام در سطح فردی را نیز تقویت می‌کند، و از آن سو قیام فردی نیروی انسان را برای قیام اجتماعی ارتقاء می‌دهد.

جدول ۴- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با انواع قیام لله

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۴، ص ۱۰۸)	قیام هم می‌تواند فردی باشد و هم جمعی (اقل اجتماع دو نفر است).	دو نوع قیام فردی و جمعی
(همان، ج ۵، ص ۳۴)	قیام لله هم انفرادی است و هم جمعی (اقل جمع دو نفره است).	
(همان، ج ۱۸، ص ۵۱۲)	قیام لله هم شخصی است و هم اجتماعی.	مبارزه نظامی، سیاسی و علمی از اشکال قیام جمعی
(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۳/۱۴)	قیام لله اشکال مختلفی از جمله مبارزه، حرکت سیاسی و کار علمی دارد.	
(مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۵/۱۸)	ذکر و مناجات شبانه مصداق قیام لله است.	
(مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۹/۲۲)	عبادت و تهجد شبانه از مصادیق قیام الله است.	مصادیق قیام لله فردی

امامین انقلاب از یک سو بر هدف الهی قیام تاکید کرده، و از سوی دیگر اهداف مشخص اجتماعی را

که در راستای لَهِیِ بودن قیام هستند، همچون تجدید بنای جامعه اسلامی، اقامه عدل، مبارزه با کفر و نفاق و... تبیین نموده‌اند.

جدول ۵- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با اهداف قیام‌لله

مفهوم	واحد معنایی	منبع
معرفت‌الله و مقاصدالله اهداف قیام فردی و اجتماعی	قیام‌لله به دو نوع انفرادی (برای رسیدن به معرفت‌الله) و اجتماعی (برای رسیدن به مقاصدالله) تقسیم می‌شود.	(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۸، ص ۱۲۵)
مصلحت اسلام و مسلمین	قیام می‌بایست برای خدا باشد که مصلحت مسلمین همان مصلحت اسلام است.	(همان، ج ۴، ص ۱۰۹)
رفع خطر از دین خدا	در شرایطی که دین خدا در خطر باشد باید قیام کرد.	(همان، ج ۸، ص ۱۰)
اقامه عدل و نابودی کفر و نفاق و طاغوت	چون هدف قیام مردم ایران عدل اسلامی و نابودی کفر و نفاق بود مصداق قیام‌لله است.	(همان، ج ۱۳، ص ۱۳۸)
رسیدگی به مظلومان و عمل به واجبات دینی	هدف قیام‌لله صرفاً اقامه حق، اقامه عدل و ترویج معنویت است.	(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۳/۱۴)
تجدید بنای جامعه اسلامی، امر به معروف و نهی از منکر، اصلاح انحرافات بزرگ	هدف ایجابی امام از قیام‌لله، اقامه حق و عدل و هدف سلبی او، براندازی حکومت طاغوت بود.	(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۳/۱۴)
از بین بردن یک فساد بنیانی، جلوگیری از تغییر کلی احکام اسلام	هدف از هر قیام اسلامی، رسیدگی به وضع مظلومان و عمل به فرائض الهی است.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۸/۱/۲۳)
اهداف ذکر شده در آیات مشتمل بر قیام	هدف امام حسین(ع) از قیام‌لله، تجدید بنای نظام و جامعه اسلامی، امر به معروف و نهی از منکر و اصلاح انحرافات بزرگ بوده است.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۴/۳/۱۹)
برطرف کردن غفلت انسان‌ها و هدایت حقیقی	هدف قیام‌لله امام حسین(ع) امر به معروف و نهی از منکر بود.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰)
عدم اهداف مادی	در شرایطی که نظام اسلامی دچار یک فساد بنیانی شده و بیم آن است که احکام اسلامی به کلی تغییر یابد و قیام‌لله اثر دارد، قیام بر هر مسلمانی واجب است.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۴/۳/۱۹)
	آیات مشتمل بر ماده قام در قرآن اهداف، قیام‌لله را نشان می‌دهد.	(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۱/۳/۱۴)
	هدف قیام‌لله حسینی برطرف کردن چهل و غفلت انسان‌ها و هدایت حقیقی بود.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۳/۱۴)
	قیام‌لله یعنی قیام برای کسب مقام و پول نباشد.	(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۵، ص ۱۶۶)

امامین انقلاب همواره ضمن مطرح کردن اهمیت قیام‌لله، انواع آن و اهداف درست قیام‌لله مردم را دعوت به قیام‌لله نموده و سپس آن‌ها را به وجود دستاوردهایی برای انجام چنین قیامی، بشارت داده‌اند. این دستاوردها در جدول شماره (۶) آمده است.

جدول ۶- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با
نتایج و دستاوردهای قیام الله

مفهوم	واحد معنایی	منبع
پیروزی قطعی و عدم ترس	قیام الله شکست ندارد، حتی اگر در ظاهر اینگونه باشد.	(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۸، ص ۸)
	در قیام الله شکست وجود ندارد و از شهادت ترسی نیست.	(همان، ج ۷، ص ۲۴۶)
	قیامی که لله نباشد، شکست می خورد.	(همان، ج ۵، ص ۹۰)
	از نتایج قیام الله، وقوع پیروزی، از بین رفتن وحشت، روشن شدن ذهن ها، قرص شدن دل ها و حقیر شدن کمبودها است.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۴/۵)
	عاقبت قیام الله می تواند پیروزی ظاهری یا کشته شدن باشد.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۱۲/۲۱)
	در قیام الله وحشت و شکست وجود ندارد.	(همان، ج ۵، ص ۳۴)
	در قیام الله شکست و ترس از کشته شدن وجود ندارد.	(همان، ج ۵، ص ۳۵)
	اگر قیام، لله باشد، به خاطر اتصال انسان به قدرت لایزال، طمأنینه ای در نفس پیدا می شود که دیگر شکست ندارد.	(همان، ج ۵، ص ۱۶۶)
	چون قیام الله اطاعت از الله است، شکست ندارد، حتی اگر در ظاهر شکست بخوریم.	(همان، ج ۵، ص ۱۶۹)
	پيامد قیام الله می تواند دستیابی به حکومت با شهید شدن باشد.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۴/۳/۱۹)
اگر قیام متکی بر اطاعت از خدا و تابع اراده او باشد، شکست ندارد.	(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۵، ص ۱۶۹)	
رسیدن به منتهای سیر انسانیت و معنویت	همه چیز در قیام الله است. از نتایج قیام الله، معرفت الله، فدایی شدن برای الله و وصول به مقاصد الله است.	(همان، ج ۱۸، ص ۱۲۵)
	قیام لله تنها راه اصلاح دو جهان، راه رهایی از اسارت طبیعت و رسیدن به منتهای سیر انسانیت و رساندن ابراهیم خلیل الرحمن به مرتبه خلقت است.	(همان، ج ۱، ص ۲۱)
	قیام لله شرط رسیدن بشر به اهداف عالییه است.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۷/۲)
دوام و شکوفایی	قیام لله موجب سعادت آخرت و رهایی از دار ظلمات است.	(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۰، ص ۲۴۳)
	فقط قیام لله دوام دارد و فشل نمی شود.	(همان، ج ۵، ص ۵۰۹)
	قیام اگر لله باشد، شکوفا می شود.	(همان، ج ۶، ص ۱۷۴)
	قیامی که لله باشد، به پیش می رود.	(همان، ج ۵، ص ۹۰)
اتفاقات معجزهوار	همه چیز به طور معجزهوار در قیام الله است.	(همان، ج ۵، ص ۵۱۱)
	قیام لله موجب به کار افتادن میلیون ها فعل و انفعال اجتماعی و تحول توسط خداوند می شود.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۰۳/۱۴)
	همه لوازم حکومت اسلامی در ایران برخلاف انقلاب های شیطانی، در مدتی بسیار کم به وقوع پیوست.	(همان، ج ۱۳، ص ۱۳۹)
	امام خمینی با همه وجود و قبول همه زحمات، قیام لله کرد، و نتیجه آن این بود که خدا میلیون ها فعل و انفعال را بر آن مترتب کرد و معجزه انقلاب رخ داد.	(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۳/۱۴)

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(همان، ج ۵، ص ۵۱۱)	غلبه بر قدرت‌های مادی بزرگ	کوچک شمردن کمبودها و غلبه بر آن‌ها
(همان، ج ۷، ص ۲۴۴)	در قیام‌لله با وجود کمبود یا نبود امکانات می‌توان بر قدرت‌های بزرگ پیروز شد.	
(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۹/۲۴)	عظمت کار امام حسین(ع) در قیام‌لله ایشان ایستادگی در برابر جهان انحراف و ظلمات، به همراه دنیای زر و زور و رسانه و قدرت بود.	
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۴، ص ۱۰۹)	برای قیام‌لله امکانات و پول مهم نیست.	
(مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۴/۵)	حقیر شدن کمبودها	

از منظر امامین انقلاب قیام‌لله لوازمی دارد که در صورت مجهز نبودن به آن‌ها نمی‌تواند به سرانجام رسیده و به درستی محقق شود. مواردی همچون مراقبه و خودسازی داشتن، اقامه نماز، داشتن روحیه امیدواری، استقامت و جهاد از آن جمله هستند.

جدول ۷- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با لوازم قیام‌لله

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۲/۱۸)	جهاد لازمه قیام‌لله به قسط و توجید نبی بوده است.	جهاد در همه
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۰، ص ۲۴۳)	قیام‌لله باید در همه ابعاد وجودی انسان باشد.	بعاد وجودی
(مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۱۰/۱۹)	نماز موجب تقویت قیام‌لله در یک ملت است.	نماز
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۱۸، ص ۵۱۲)	قیام‌لله نیازمند محاسبه و مراقبه، مخصوصاً در جوانی است.	مراقبه و خودسازی
(همان، ج ۵، ص ۱۶۹)	خودسازی (به معنای تبعیت از احکام خدا) شرط توان داشتن برای قیام‌لله است.	
(همان، ج ۷، ص ۲۴۴)	مأیوس نشدن و استقامت کردن از لوازم قیام‌لله است.	امیدواری و استقامت
(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۱۲/۲۱)	صبر بر خیرخواهی‌های ناشایسته، کار عظیمی است که امام حسین(ع) و امام خمینی حین قیام‌لله انجام دادند.	
(مقام معظم رهبری، ۱۴۰۲/۳/۱۴)	امید، عنصر حرکت قیام‌لله امام خمینی بود.	

از آنجا که قیام، بویژه قیام‌های اجتماعی اهداف متنوعی دارد و به قول امام خمینی بعضی از انواع آن کاملاً طاغوتی و در راستای اهداف شیطانی است، لذا، مطلع بودن از نشانه‌های قیام‌لله می‌تواند کمک شایانی در بازشناسی قیام‌لله از سایر قیام‌های غیرالهی داشته باشد. برخی از این نشانه‌ها در کلام امامین انقلاب مورد اشاره قرار گرفته که در جدول شماره (۸) آمده است.

جدول ۸- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با نشانه‌های قیام‌لله

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(امام خمینی، ج ۱۳، ص ۱۳۹)	از نشانه‌های قیام‌لله جان بر کف بودن مردم است.	جان بر کف بودن مردم
(همان، ج ۵، ص ۵۱۰)	جان دادن و جان بر کف بودن صرفاً در قیام‌لله اتفاق می‌افتد و معقول است.	
(همان، ج ۸، ص ۲۰۴)	جان بر کف بودن از نشانه‌های قیام‌لله است.	

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(همان، ج ۵، ص ۵۱۰)	اگر قیام متمرکز بر نقطه نامتناهی الله باشد دوام و ثمر دارد و تفکیک و تجزیه نمی‌شود.	وحدت و عدم
(همان، ج ۵، ص ۵۱۱)	نشانه قیام لله، وحدت عقیده و عمل حول کلمه الله و پرهیز از دسته دسته و حزب حزب شدن است.	دسته‌دسته شدن
(امام خمینی، ۱۳۵۹/۵/۲۸)	ایجاد رعب در قلوب دشمنان و نصر به رعب از شواهد قیام لله است.	ایجاد ترس در دل دشمن و پیروزی به واسطه این ترس

شناخت مصادیق هر مفهومی می‌تواند به فهم بهتر جوانب و ابعاد آن کمک نماید. امامین انقلاب به تناسب در برخی بیاناتشان به برشمردن برخی مصادیق قیام لله در تاریخ اسلام و انقلاب اسلامی پرداخته‌اند، که در جدول شماره (۹) آمده است.

جدول ۹- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با مصادیق قیام لله

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۱۰/۱۸)	قیام نوزده دی مردم قم مصداق قیام لله و آیه ۴۶ سبا است.	قیام نوزده دی
(مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۷/۷)	قیام ملت ایران و نیروهای مسلح در قیامت کبرای ۸ سال دفاع مقدس، مصداق قیام لله و آیه ۴۶ سبا است.	هشت سال دفاع مقدس
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۷، ص ۲۴۴)	پیامبر اسلام (ص) بعد از هجرت به مدینه، مسئول دعوت مردم به قیام جمعی لله شدند.	تشکیل حکومت پیامبر در مدینه
(همان، ج ۸، ص ۸)	بالترین و مخلص‌ترین قیام واحد و فرادی، همان قیام حضرت صاحب الامر است.	قیام حضرت حجت
(همان، ج ۶، ص ۱۷۴)	قیام ملت ایران مصداق قیام لله بود.	انقلاب اسلامی ایران

امامین انقلاب در لابه‌لای بیانات خود به تعریف و روشن کردن حدّ و حدود مفهوم قیام لله پرداخته‌اند (جدول شماره ۱۰)، که توجه به آن‌ها می‌تواند در ارائه یک تعریف مشخص برای این مفهوم کمک‌کننده باشد.

جدول ۱۰- تحلیل بیانات امامین انقلاب مرتبط با ماهیت قیام لله

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۷/۲)	مفاهیمی مثل حرکت کردن، از حالت رکود و جمود خارج شدن و خود را مسئول دانستن، متناظر قیام کردن هستند.	حرکت، خروج از جمود و خود را مسئول دانستن
(مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۱۲/۲۱)	مفهوم دفاع از حقیقت، متناظر با مفهوم قیام لله است.	دفاع از حقیقت
(امام خمینی، ۱۳۸۹، ج ۵، ص ۵۱۲)	قیام لله منزل اول سلوک یا همان یقظه است.	بیداری از غفلت و منزل اول سلوک
(همان، ج ۱۰، ص ۲۴۲)	یک قسم قیام بیدار شدن (یقظه، اول منزل سلوک) است.	
(همان، ص ۲۴۳)	قیام لله درگام اول به معنای بیداری از غفلت ماده وطبیعت اولین منزل سلوک الی الله است (یقظه).	

منبع	واحد معنایی	مفهوم
(همان، ص ۲۴۴)	قیام‌لله یعنی قیامی که به هواهای نفسانی و وسوسه‌های شیطانی آلوده نباشد.	قیام به دور از شیطاين و طواغيت
(همان، ج ۱۳، ص ۱۳۷)	هر قیامی برای خدا نباشد، برای طواغوت است و ظالمی بر ظالمی دیگر چیره می‌شود.	
(همان، ص ۱۳۸)	ماهیت قیام‌لله با قیام طواغوتی فرق دارد؛ چراکه پشتوانه قیام‌لله قدرت خدا و قیام طواغوتی تنگ و مسلسل است.	قدرت خدا پشتوانه قیام‌لله

مجموع مقوله‌ها و مفاهیم به دست آمده از جداول هشت‌گانه فوق در جدول شماره (۱۱) آمده است.

جدول ۱۱- مقوله‌ها و مفاهیم به دست آمده از پژوهش

مفهوم	مقوله
مفهوم و ماهیت	حرکت، خروج از جمود، خود را مسئول دانستن، دفاع از حقیقت، بیداری از غفلت، منزل اول سلوک، قیام با اتکاء به قدرت الهی و به دور از طواغیت و شیطاين.
اهمیت	تنها موعظه الهی، سرآمد همه موعظه‌ها، دعوت پیامبر اسلام(ص)، محور سخن و رفتار امام خمینی، عامل اصلی و روح معجزه انقلاب اسلامی، واجب‌ترین کار در همه سطوح
انواع	قیام فردی (مثلاً مناجات شبانه)، قیام جمعی (مثلاً انواع مبارزه نظامی، سیاسی و علمی)
اهداف	معرفت‌الله در قیام فردی و مقاصد الله در قیام جمعی، مصلحت اسلام و مسلمین، رفع خطر از دین خدا، اقامه عدل، نابوی کفر، نفاق و طواغوت، رسیدگی به مظلومان، عمل به واجبات دینی، تجدید بنای جامعه اسلامی، امر به معروف و نهی از منکر، اصلاح انحرافات بزرگ، از بین بردن یک فساد بنیانی، جلوگیری از تغییر کلی احکام اسلام، اهداف ذکر شده در آیات مشتمل بر ماده قام، برطرف کردن غفلت انسان‌ها و هدایت حقیقی، عدم اهداف مادی
نتایج و دستاوردها	پیروزی قطعی، عدم ترس، رسیدن به منتهای سیر انسانیت و معنویت، دوام و شکوفایی، اتفاقات معجزه‌وار، کوچک جلوه کردن کمبودها و غلبه بر آن‌ها
لوازم	جهاد در همه ابعاد وجودی، نماز، مراقبه و خودسازی، امیدواری و استقامت
نشانه‌ها	جان بر کف بودن، وحدت و عدم دسته‌دسته شدن، افتادن ترس در دل دشمن و پیروزی حق بواسطه این ترس
مصادیق	تشکیل حکومت پیامبر(ص) در مدینه، قیام ۱۹ دی، انقلاب اسلامی ایران، هشت سال دفاع مقدس، قیام حضرت حجت(عج)

۵. نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی ابعاد و مفاهیم مرتبط با قیام‌لله در اندیشه تربیتی امامین انقلاب بود. با مرور بیانات امامین انقلاب به نظر می‌رسد امام خمینی تحت تعلیم اندیشه‌های استاد خویش، آیت‌الله شاه‌آبادی به تفسیری اجتماعی از تربیت انسان و آیات قرآنی مرتبط با او دست یافته است، که جلوه آن را در تفسیر آیه ۴۶ سوره سبأ و موعظه الهی مبنی بر اهتمام به قیام‌لله می‌توان مشاهده کرد. تفسیر متمایزی که منجر به حصول ویژگی‌های اجتماع‌پایه‌ای و در متن مبارزه برای سبک تربیتی ایشان شده است. در ادامه رهبر انقلاب با بسط این اندیشه در بیانات خود، گویا سیر تکاملی این اندیشه را ادامه داده و جزئیات بیشتری را

عنوان نموده‌اند. به بیان بهتر، امام خمینی غالباً ماهیت اصلی، اصول اساسی و گفتمان پایه‌ای قیام لله را بیان کرده و در ادامه، رهبر انقلاب به تبیین جزئیات آن اعم از اهداف، مصادیق، دستاوردها و... پرداخته‌اند.

براساس یافته‌های پژوهش، ماهیت و مفهوم قیام لله را از منظر امامین انقلاب می‌توان اینگونه تعریف نمود: «حرکتی است که انسان‌ها به واسطه مسئولیتی که در خود احساس می‌کنند، برای دفاع از حقیقت، با اتکاء به قدرت الهی و با مقابله با طواغیت و شیاطین بیرونی و درونی انجام می‌دهند، که خود موجب بیداری از غفلت و پیمودن اولین منزل سلوک الی الله می‌گردد».

تاکید امامین انقلاب بر اهمیت قیام لله، حجت را بر هر دغدغه‌مند وادی تربیت تمام می‌نماید. وقتی یک مفهوم در بیانات امام خمینی به وفور تکرار شده و مردم به سوی آن دعوت می‌شوند؛ و از طرفی یکتا موعظه خداوند، مورد دعوت رسول اکرم(ص) و منزل اول سلوک معرفی شده، و به استناد بیان مقام معظم رهبری محور سخنان و رفتار امام خمینی را تشکیل می‌دهد، قاعدتاً نمی‌تواند در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های تربیتی مغفول بماند. بویژه آنکه امامین انقلاب تفسیری متفاوت و کاملاً اجتماعی از این مفهوم ارائه داده و به نحوی انواع قیام فردی و اجتماعی را در مسیر رشد و سلوک بشری لازم می‌دانند.

اهداف اجتماعی متعددی را که امامین انقلاب برای قیام لله عنوان می‌نمایند، می‌توانند بهترین و هویت‌بخش‌ترین اهداف برای هدف‌گذاری‌های تربیتی نسل جوان و نوجوان باشند، که در سایه تحقق آن‌ها انواع کمالات فردی و اجتماعی قابل احصاء است. اهدافی از قبیل حصول معرفت الله در قیام فردی و رسیدن به مقاصد الله در قیام جمعی، مصلحت اسلام و مسلمین، رفع خطر از دین خدا، اقامه عدل، نابوی کفر و نفاق و طاغوت، رسیدگی به مظلومان، عمل به واجبات دینی، تجدید بنای جامعه اسلامی، امر به معروف و نهی از منکر، اصلاح انحرافات بزرگ، از بین بردن یک فساد بنیانی، و جلوگیری از تغییر کلی احکام اسلام، اهداف ذکر شده در آیات مشتمل بر ماده قام، برطرف کردن غفلت انسان‌ها و هدایت حقیقی و عدم در نظر گرفتن اهداف مادی. علاوه بر این، لوازم قیام لله همچون جهاد در همه ابعاد وجودی، نماز، مراقبه و خودسازی و امیدواری و استقامت می‌توانند در این قسمت راهگشا باشند.

همچنین نتایج و دستاوردهای قیام لله همچون حصول پیروزی قطعی، عدم ترس و وحشت، رسیدن به منتهای سیر انسانیت و معنویت، دوام و شکوفایی حرکت، بروز اتفاقات معجزه‌وار، کوچک جلوه کردن کمبودها و تحقیر امکانات جبهه باطل و غلبه بر آن‌ها و نشانه‌های آن از قبیل جان بر کف بودن مردم، وحدت و عدم دسته‌دسته شدن، افتادن ترس در دل دشمن و پیروزی حق بواسطه این ترس که در بیانات امامین انقلاب مورد اشاره قرار گرفته، می‌توانند سنجه‌هایی قدرتمند برای ارزیابی میزان توفیق تربیتی در نظر گرفته شوند.

براساس یافته‌های پژوهش، به پژوهشگران تربیتی، حکمرانان عرصه تعلیم و تربیت و کنشگران دغدغه‌مند انقلاب اسلامی پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه پژوهش حاضر نتوانسته است آنچنان که باید ابعاد تربیتی قیام‌لله را باز کند، پژوهش‌های گسترده‌تری را در حوزه تربیت اجتماع‌پایه و مستندات آن در اندیشه فلسفی، عرفانی و تربیتی امامین انقلاب انجام دهند. همچنین پژوهش‌های مجزایی را در راستای استراتژی مبارزه در تربیت و بسترهای تحقق آن ذیل اندیشه امامین انقلاب ارائه نمایند؛ و با عنایت به اهداف به دست آمده برای قیام‌لله، هدف‌گذاری‌های تربیتی خود را بر پایه آن قرار دهند. درنهایت، لوازم قیام‌لله را برای فراهم نمودن بسترهای تربیتی مد نظر داشته و نتایج و نشانه‌های قیام‌لله را در اثرسنجی‌ها و اندازه‌گیری‌های تربیتی مد نظر داشته باشند.

— منابع —

قرآن کریم.

اندیشکده برهان (۱۳۹۶). قیام لله: تبیین انقلاب اسلامی براساس دیدگاه مقام معظم رهبری، آیت الله خامنه‌ای. تهران: دیدمان.

انصافی مهربانی، سپیده؛ مدور، معصومه (۱۳۹۵). تبیین جایگاه تربیت در توسعه سبک زندگی اسلامی از منظر مقام معظم رهبری. در: سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی.

جعفری، علی (۱۳۹۰). قیام لله در عرصه مبارزه اجتماعی براساس نظریه فطرت در اندیشه امام خمینی. ره‌آورد سیاسی، شماره ۳۴.

حسینی، ناهید؛ شایگان، فریبا (۱۳۹۸). راهبرد تربیت دینی و اجتماعی نیروی انتظامی از دیدگاه مقام معظم رهبری. بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۶(۳)، ص ۴۱-۶۷.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۲/۰۷/۰۲). *بیانات در دیدار با کارگزاران نظام*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3196&nt=2&year=1382&tid=1170>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۲/۱۰/۰۲). *بیانات در دیدار با شرکت‌کنندگان در همایش جهان اسلام، چالش‌ها و فرصت‌ها*. قابل

<https://farsi.khamenei.ir/print-content?id=4664>

دسترس در:

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸/۰۴/۰۵). *بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2115>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۰۷/۰۷). *بیانات در دانشگاه افسری ارتش*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?id=34489&nt=2&year=1395&tid=4540>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۰). *درس خارج فقه*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=46253>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹). *طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن*. تهران: صهبا.

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۵/۰۳/۱۴). *بیانات در سالگرد رحلت امام خمینی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?id=3341&nt=2&year=1385&tid=2208>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۱/۰۳/۱۴). *بیانات در سالگرد رحلت امام خمینی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=50381>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۲/۰۳/۱۴). *بیانات در سالگرد رحلت امام خمینی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=53047>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۰۲/۱۸). *بیانات در دیدار طلاب حوزه‌های علمیه*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42475>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۲/۰۵/۱۸). *بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرهای کشورهای اسلامی*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23481>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۲/۱۰/۱۸). *بیانات در دیدار با مردم قم*. قابل دسترس در:

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3214&nt=2&year=1382&tid=3767>

- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۴/۰۳/۱۹). *بیانات در خطبه‌های نماز جمعه*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=2756&nt=2&year=1374>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۵/۱۰/۱۹). *بیانات در دیدار با مردم قم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2822>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸/۱۱/۱۹). *بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در روز نیروی هوایی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2265>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۰/۱۲/۲۱). *گزیده‌ای از بیانات در پایان جلسه درس خارج فقه در آستانه ماه محرم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=46253>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸/۰۹/۲۲). *بیانات در دیدار با ائمه‌مقامان مختلف مردم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=1470&p=22>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۸/۰۱/۲۳). *بیانات در دیدار جمعی از روحانیون*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2940>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۵/۰۹/۲۴). *بیانات در دیدار با جمعی از پاسداران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-print?id=2821&nt=2&year=1375&tid=11157>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۰/۰۹/۲۹). *بیانات در دیدار با طلاب مدرسه آیت‌الله مجتهدی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/memory-content?id=21922>
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۹). *صحیفه امام*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ج ۱۳، ۱۰-۱۱، ۴-۸، ۱۸.
yun.ir/g6v1h1
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۵۹/۰۵/۲۸). *بیانات در دیدار با مردم کرمانشاه*. قابل دسترس در:
www.kermannews.com
- سبحانی‌نژاد، مهدی؛ یوزباشی، علیرضا (۱۳۸۶). رسالت تربیت دینی - اجتماعی دانشگاه از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری. *مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*، ۱۱(۴).
- فوزی، یحیی؛ کریمی بیرانوند، مسعود (۱۳۹۰). نقش حکومت در تربیت؛ بررسی مقایسه‌ای دیدگاه افلاطون و امام خمینی. *اسلام و پژوهش‌های تربیتی*، ۳(۱).
- کوچک‌زاده، مهدی (۱۴۰۰). *بررسی تئوری قیام‌الله (تبیین نسبت نظر و عمل در چهارچوب اسلام ناب)*. تهران: انتشارات سوره مهر.
- مجاهد، سید زهیر؛ احمدی‌فو، مصطفی (۱۴۰۰). روش‌های تربیت سیاسی در نگره قرآنی و حدیثی مقام معظم رهبری. *اندیشه‌های قرآنی*، ۸(۱۶)، ص ۲۵-۴۲.
- مصطفوی، شیخ حسن (۱۳۶۶). *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*. تهران: مرکز نشر آثار علامه مصطفوی.
- میرزایی، سیاوش؛ نوروزی، رضاعلی (۱۳۹۴). تحلیلی بر مؤلفه‌های تربیت اخلاقی از منظر مقام معظم رهبری. *معرفت اخلاقی*، ۶(۲).
- ندایی، هاشم (۱۳۹۳). اصول تعلیم و تربیت کارکنان سپاه پاسداران براساس دیدگاه مقام معظم رهبری. *پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی*، ۲(۲)، ص ۱-۱۶.
- نصرت‌پناه، سیاوش؛ ندایی، هاشم؛ امیری، میترا (۱۳۹۶). اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری در مأموریت‌های تربیتی سپاه. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۵(۳۶)، ص ۳۱-۵۲.
- وجدانی، فاطمه (۱۳۹۸). بررسی نسبت میان «فلسفه تعلیم و تربیت» با تمدن نوین اسلامی و تبیین فلسفه تربیتی مطلوب

براساس دیدگاه مقام معظم رهبری. آینه و معرفت، ۱۹(۵۹)، ص ۱۲۹-۱۵۲.

هاشمی، سید احمد؛ حسینی، سید نورالدین (۱۴۰۰). اصول تربیت از منظر امام خمینی و امام خامنه‌ای. مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، شماره ۳۹، ص ۲۷-۴۴.

یوسف‌زاده چوسری، محمدرضا؛ افضل‌ی، افشین؛ رضوانیان، مریم (۱۳۹۸). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه تربیت فرهنگی براساس دیدگاه امام خمینی و مقام معظم رهبری. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۹(۳)، ص ۳۴۱-۳۶۲.